

शिक्षण मंडळ, कराड संचालित
महिला महाविद्यालय, कराड
समाजशास्त्र विभाग
B.A. Part – I, Semester –II, Paper –II
Applied Sociology
उपयोजित समाजशास्त्र

प्रा.अखिलेश शंदे
M.A.,M.Phil.,SET,NET,

प्रश्न : १) योग्य पर्याय निवडून खालील विधाने पूर्ण करा.

1. .... यांना समाजशास्त्राचे जनक म्हणून ओळखले जाते.
- ऑगस्त कॉम्ट
२. Remembered Village हा ग्रंथ ..... यांनी लिहिला आहे.
- डॉ.एम.एन.श्रीनिवास
३. 'Positive Philosophy' या प्रसिद्ध ग्रंथाचे लेखक कोण आहेत ?
- ऑगस्त कॉम्ट
४. Social Background of Indian Nationalism हा ग्रंथ ..... यांनी लिहिला आहे
- ए.आर.देसाई
५. .... या भारतीय समाजशास्त्रज्ञाने भारतीय समाजाचा अभ्यास
“संरचनात्मक - प्रकार्यात्मक” दृष्टीकोनातून केला आहे.
- डॉ.एम.एन.श्रीनिवास
६. सामाजिक स्थितीशास्त्र व सामाजिक गतिशास्त्र या समाजशास्त्राच्या अभ्यासविषयाच्या
शाखा कोणी स्पष्ट केलेल्या आहेत.
- ऑगस्त कॉम्ट
७. .... म्हणजे अशी प्रक्रिया आहे कि जिच्याद्वारे कनिष्ठ जाती, आदिवासी
जमाती, इतर समूह हे त्यांच्या चालीरीती, धार्मिक विधी, कल्पना, विचार, जीवनमार्ग या
गोष्टीत उच्च जातीच्या अनुषंगाने परिवर्तन घडवून आणतात.
- संस्कृतीकरण

८. .... हे मार्क्सवादी समाजशास्त्रज्ञ आहेत.
- ए.आर.देसाई
९. कार्ल मार्क्स यांनी पुढीलपैकी कोणता ग्रंथ लिहिला आहे.
A) The Holly Family   B) Das Capital
C) Communist Manifesto   D) वरील सर्व
१०. Communist Manifesto हा ..... यांनी प्रकाशित केला आहे.
- कार्ल मार्क्स
११. संस्कृतीकरण ही संकल्पना ..... यांनी मांडली आहे.
- डॉ.एम.एन.श्रीनिवास
१२. 'प्रभावी जात' (Dominant Caste) ही संकल्पना .....
या समाजशास्त्रज्ञाने स्पष्ट केली आहे.
- डॉ.एम.एन.श्रीनिवास
१३. Rural Sociology In India या पुस्तकाचे लेखक कोण आहेत ?
- ए.आर.देसाई
१४. १५० वर्षांहून अधिक काळ ब्रिटीश सत्तेमुळे आणि तंत्रशास्त्र, संस्था, विचारधारा, मुल्ये यामध्ये जे परिवर्तन होत गेले त्यातून भारतीय समाज व संस्कृती यामध्ये जे परिवर्तन घडून आले त्याला अनुसरून ..... ही संज्ञा वापरली जाते.
- पाश्च्योत्तीकरण
१५. डॉ.एम.एन.श्रीनिवास यांनी सरंचनात्मक कार्यवादी पद्धतीने ..... या खेडेगावाचा अभ्यास केलेला आहे.
- रामपूर
१६. जगाचा इतिहास हा वर्गसंघर्षाचा इतिहास आहे, असे कोणी म्हटले आहे ?
- कार्ल मार्क्स
१७. 'भारतीय राष्ट्रवादाची सामाजिक पार्श्वभूमी' या ग्रंथाचे लेखक कोण आहेत ?
- डॉ.ए.आर.देसाई
१८. परिवर्तनासाठी क्रांतीच महत्वाची आहे असे कोणाचे मत होते.
- कार्ल मार्क्स
१९. डॉ.एम.एन.श्रीनिवास यांनी सामाजिक परिवर्तनशी संबंधित कोण – कोणत्या संकल्पना स्पष्ट केलेल्या आहेत ?

- ब्राह्मणीकरण
- संस्कृतीकरण
- पाश्चिमात्यीकरण
- आधुनिकीकरण
- निधर्मिकरण

२०. 'अतिरिक्त – मूल्य' हा सिद्धांत कोणी स्पष्ट केलेला आहे.

- कार्ल मार्क्स

२१. Peasant Struggles in India या पुस्तकाचे लेखक कोण आहेत?

- डॉ.ए.आर.देसाई

२२. State and Society हा ग्रंथ कोणी लिहिला आहे ?

- डॉ.ए.आर.देसाई

२३. वर्ग आणि वर्गसंघर्ष हा सुप्रसिद्ध सिद्धांत ..... दृष्टीकोनातून मांडलेला आहे.

- संघर्षवादी

२४. 'जनसंपर्क माध्यमे म्हणजे एकाच वेळी एकच संदेश मोठ्या प्रमाणावरील लोकांपर्यंत पोहोचविण्याकरिता असलेल्या साधनांचा वापर करणारा कार्यगट होय' असे कोणी म्हटले आहे ?

- बिलबर

२५. दूरचित्रवाणी हे ..... संपर्काचे / संप्रेषणाचे माध्यम आहे.

- जन

२६. .... आधुनिक माध्यमांचे प्रकार म्हणून ओळखले जातात..

A) मुद्रित माध्यमे

B) इलेक्ट्रॉनिक माध्यमे

C) सोशल मिडिया

D) वरील सर्व

२७. .... हे दृक - श्राव्य माध्यम आहे.

A) ग्रंथ

B) वृत्तपत्र

C) आकाशवाणी

D) दूरचित्रवाणी

२८. .... हा जनसंपर्क माध्यमांचा अनिष्ट परिणाम ठरतो.

A) रोजगार निर्मिती

B) भडक बातम्यांचे प्रसारण

C) शिक्षण प्रसार

D) यापैकी नाही

२९. .... हा लोकमाध्यमाचा प्रकार म्हणून ओळखला जातो.

- A) भजन
B) वर्तमानपत्र
C) फेसबुक
D) इंस्टाग्राम
३०. पारंपारिक समाजाचे जसजसे औद्योगीकरण होत असते तसतसे त्या समाजात घडून येणाऱ्या गुंतागुंतीच्या परिवर्तनाच्या संचाला ..... म्हटले जाते.
- आधुनिकीकरण
३१. .... हा लोकमाध्यमाचा प्रकार म्हणून ओळखला जातो.
A) पथनाट्य
B) इंटरनेट
C) फेसबुक
D) इंस्टाग्राम
३२. .... हे जनसंपर्क माध्यमांचे आधुनिक माध्यम आहे.
A) सोशल मिडिया
B) कीर्तन
C) भारुड
D) आकाशवाणी
३३. .... हे मराठी भाषेतील पहिले वृत्तपत्र आहे.
- दर्पण
३४. मुद्रित माध्यमे म्हणून पुढील पैकी ..... या माध्यमांना ओळखले जाते.
A) पुस्तके
B) वृत्तपत्र
C) नियतकालिका
D) वरील सर्व
३५. लोकमाध्यमांचे प्रकार कोणकोणते आहेत ?
- भजन
- कीर्तन
- पथनाट्य
- नाटक
- तमाशा
- जागर गोंधळ
- लोककला
- पोवाडा
- कठपुतली
३६. मुद्रित माध्यमे स्पष्ट करा ?

- वृत्तपत्रे
  - नियतकालिका
  - पुस्तके
  - जाहीराती
  - पोस्टर्स ,बुकलेट
३७. इलेक्ट्रोनिक माध्यमे स्पष्ट करा ?
- आकाशवाणी
  - दूरचित्रवाणी
  - चित्रपट
  - संगणक
  - इंटरनेट
३८. मुलभूत अर्थाने ..... मधील बदल म्हणजे सामाजिक परिवर्तन होय.
समाज रचना
३९. मुलभूत अर्थाने समाजरचनेतील मधील बदल म्हणजे सामाजिक परिवर्तन होय,ही व्याख्या ..... यांनी केली आहे.
- हॅरी जॉन्सन
४०. सामाजिक सरंचनेतील आणि सामाजिक संबंधातील बदल म्हणजे ..... होय.
- सामाजिक परिवर्तन
४१. .... संबंधातील बदल म्हणजे सामाजिक परिवर्तन होय,असे मॅक आयव्हर व पेज यांनी म्हटले आहे.
- सामाजिक
४२. सामाजिक संबंधातील बदल म्हणजे सामाजिक परिवर्तन होय,असे ..... यांनी म्हटले आहे.
- मॅक आयव्हर व पेज
४३. .... ही एक मुल्यभारीत संकल्पना आहे.
A) संस्कृतीकरण	B) आधुनिकीकरण
C) औद्योगिकीकरण	D) पाश्चयात्यीकरण

४४. जागतिक अर्थव्यवस्था निर्माण करण्यासाठी जागतिक दृष्टीकोन निर्माण करणारी प्रक्रिया म्हणजे .....होय.
- जागतिकीकरण
४५. सामाजिक परिवर्तनातील ..... एक अडथळा आहे.
A) अज्ञान B) विकास
C) प्रगती D) वरील सर्व
४६. सामाजिक परिवर्तनाचा ..... हा भौगोलिक घटक आहे.
A) प्रवृत्ती B) विचार
C) वातावरणातील बदल D) यापैकी नाही
४७. सामाजिक परिवर्तन घडवून आणण्यासाठी किंवा होणाऱ्या सामाजिक परिवर्तनाला विरोध करण्यासाठी केला जाणारा सामुहिक प्रयत्न म्हणजे ..... होय.
A) सामाजिक चळवळ B) सामाजिक संस्था
C) सामाजिक नियंत्रण D) यापैकी नाही
४८. सामाजिक परिवर्तन या संकल्पने संदर्भात पुढीलपैकी काय लागू होते.
A) सामाजिक मुल्यातील बदल B) सामाजिक संस्थामधील बदल
C) सामाजिक संबंधातील बदल D) वरील सर्व
४९. हर्बर्ट ब्लुमर यांच्या मते सामाजिक जीवनाची नवी व्यवस्था प्रस्थापित करण्यासाठी केला जाणारा सामुहिक प्रयत्न म्हणजे ..... होय.
A) सामाजिक चळवळ B) सामाजिक संस्था
C) सामाजिक नियंत्रण D) सामाजिक परिवर्तन
५०. सामाजिक चळवळी मध्ये ..... प्रयत्न महत्वपूर्ण मानले जातात.
A) सामुहिक B) व्यक्तिगत
C) भौतिक D) यापैकी नाही
५१. समाजातील अनिष्ट प्रथा, रीतीरिवाज, परंपरा, श्रद्धा व सामाजिक संस्था मधील दोष यांचे निर्मूलन करण्यासाठी अस्तित्वात आलेल्या चळवळीला ..... म्हणून ओळखले जाते.
A) अभिव्यक्ती चळवळ B) सुधारणा चळवळ
C) आदर्शवादी चळवळ D) क्रांतिकारी चळवळ
५२. .... ही जागतिकीकरणाशी सलग्न असणारी प्रक्रिया आहे.

A) संस्कृतीकरण

B) आधुनिकीकरण

C) उदारीकरण

D) पाश्चिमात्यकरण

५३. सामाजिक जीवनाची नवी व्यवस्था प्रस्थापित करण्यासाठी केला जाणारा सामुहिक प्रयत्न म्हणजे सामाजिक चळवळ होय, असे कोणी म्हटले आहे ?

- हर्बर्ट ब्लुमर

५४. सामाजिक चळवळीचे प्रकार –

- स्थलांतर चळवळ
- अभिव्यक्ती चळवळ
- आदर्शवादी चळवळ
- सुधारणावादी चळवळ
- क्रांतिकारी चळवळ

५५. जागतिकी करणाची वैशिष्ट्ये –

- विश्वात्मक संस्कृती
- जागतिक अर्थव्यवस्था
- उदारीकरण
- खाजगीकरण
- गतीशिलतेत वाढ
- नवीन सामाजिक चळवळींचा उदय
- सामाजिक प्रक्रिया
- बाजारपेठांचे वर्चस्व

५६. आधुनिकीकरणाची वैशिष्ट्ये –

- नागरीकरण
- औद्योगिकीकरण
- विशेषीकरण
- व्यापक शिक्षण प्रसार
- पाश्चिमात्यकरण
- धर्मनिरपेक्षता

प्रश्न : २) थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- १.सरंचनात्मक – प्रकार्यात्मक दृष्टीकोनाची वैशिष्ट्ये
२. ऑगस्त कॉम्ट यांचे विचार
३. डॉ.एम.एन.श्रीनिवास यांचे योगदान
४. संघर्षवादी दृष्टीकोण
५. कार्ल मार्क्स यांचे योगदान
६. डॉ.ए.आर.देसाई यांचे विचार
७. जनसंपर्क माध्यमांचा अर्थ
८. जनसंपर्क माध्यमांचे प्रकार
९. जनसंपर्काची आधुनिक माध्यमे
- १०.जनसंपर्काची पारंपारिक/लोकमाध्यमे माध्यमे
- ११.जनसंपर्क माध्यमांचा समाजावरील प्रभाव
- १२.सामाजिक परिवर्तनाचा अर्थ
- १३.सामाजिक परिवर्तनाची वैशिष्ट्ये
१४. आधुनिकीकरण
१५. जागतिकीकरण
१६. सामाजिक चळवळीचा अर्थ
१७. सामाजिक चळवळीचे प्रकार
- १८.आधुनिकीकरणाची वैशिष्ट्ये
- १९.जागतिकीकरणाची वैशिष्ट्ये
२०. व्यावसायिक दृष्टीने समाजशास्त्राचे महत्व
२१. नियोजन व धोरण मधील समाजशास्त्राचे व्यावसायिक महत्व
२२. अध्ययन व संशोधनातील संधी
२३. सरंचनात्मक – प्रकार्यात्मक दृष्टीकोणाचा अर्थ
२४. प्रभावी जात
२५. संस्कृतीकरण
२६. कार्ल मार्क्स यांचा वर्ग आणि वर्ग संघर्ष

प्रश्न ३) दीर्घोत्तरी प्रश्न

१. सरंचनात्मक – प्रकार्यात्मक दृष्टीकोणाचा अर्थ व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?
२. डॉ.एम.एन.श्रीनिवास यांचे समाजशास्त्रातील योगदान स्पष्ट करा ?
३. ऑगस्त कॉम्ट यांचे समाजशास्त्रातील योगदान स्पष्ट करा ?

४. संघर्षवादी दृष्टीकोणाचा अर्थ व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?
५. कार्ल मार्क्स यांचे समाजशास्त्रातील योगदान स्पष्ट करा ?
६. डॉ. ए. आर. देसाई यांचे समाजशास्त्रातील योगदान स्पष्ट करा ?
७. जनसंपर्क माध्यमाची व्याख्या देऊन जनसंपर्क माध्यमांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?
८. जनसंपर्क माध्यमाची व्याख्या देऊन जनसंपर्क माध्यमांचे प्रकार स्पष्ट करा ?
९. जनसंपर्क माध्यमांचा समाजावारी झालेला प्रभाव स्पष्ट करा ?
१०. सामाजिक परिवर्तनाची व्याख्या देऊन सामाजिक परिवर्तनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?
११. आधुनिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा ?
१२. जागतिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा ?
१३. सामाजिक चळवळ म्हणजे काय ? सामाजिक चळवळीचे प्रकार स्पष्ट करा ?
१४. व्यवसायिक दृष्टीने समाजशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा ?
१५. सामाजिक धोरण म्हणजे म्हणजे काय ते सांगून सामाजिक धोरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?
१६. प्रभावी सामाजिक नियोजनातील समाजशास्त्रज्ञांच्या भूमिकेचे महत्त्व स्पष्ट करा ?
१७. भारतीय समाजशास्त्रीय संशोधात योगदान देणाऱ्या घटकांचे वर्णन करा ?
१८. अशासकीय संघटनांच्या कार्यपद्धतीचे स्पष्टीकरण करा ?
१९. समाजकल्याण ही संकल्पना स्पष्ट करा ?
२०. जागतिकीकरणाचा अर्थ सांगून वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?
२१. आधुनिकीकरणाचा अर्थ सांगून वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा ?